

“ACQUA, ACQUA!”

TEKST & FOTO'S TOM ZIJLSTRA

Veel wereldzeilers vragen zich af wat je moet doen als je midden op zee een schip met migranten tegenkomt. Ans Steers en Tom Zijlstra, Vertrekkers 2007, kregen er op de zuidelijke Middellandse Zee een aantal keren mee te maken.

DE EERSTE KEER

Om half zes loopt de wekker af. Het is nog donker. De Navtex meldt een SAR-bericht (Search And Rescue): “In southern Mediterranean sea is a boat in difficulty with about 165 migrants on board. Last known position on...” De ongelukkigen! Het is ten oosten van Malta, zie ik, opgelucht dat het niet op onze route is, die vandaag van Sciacca in Sicilië naar het eilandje Pantelleria voert, een Italiaanse parel vlakbij Tunesië. We maken de boot klaar, de navigatieverlichting moet nog aan. Om tien over zes varen we uit en we hijsen het grootzeil direct buiten de haven. Vissers varen in en uit. De weinige wind is noord-noordwest twee Beaufort en er staat een lichte deining. Ik zet de stuurautomaat op 233 graden. Iedere keer is het weer een apart gevoel om zee te kiezen en af te koersen op een plek die je niet kunt zien. Toch weet je zeker dat de stuurautomaat je er feilloos heen stuurt.

Om half elf ziet Ans een stipje aan stuurboord. Met de verrekijker zien we een blauwe houten boot drijven; hij lijkt leeg. Wat is er aan de hand? Een boot die is losgeslagen? Of een boot waarop een aantal migranten probeert Europa binnen te komen? Misschien liggen er wel uitgedroogde of zelfs dode mensen op de bodem! We besluiten een kijkje te nemen en varen er voorzichtig omheen. De boot is ongeveer vijf meter lang en is leeg, op de bodem staat wat water, de mast lijkt eraf gescheurd, op een bank ligt een geblokte handdoek, op de romp staan goudkleurige Arabische letters. Dat is alles. Ik roep de Italiaanse kustwacht op om de boot te rapporteren. Ik krijg antwoord in het Engels en geef de positie door, waarna allerlei Arabische stemmen erdoorheen beginnen te schreeuwen. De Italiaanse kustwacht vraagt me naar een werkkanaal te gaan, maar daar is het niet rustiger. Ik geef nogmaals de positie op en vind dat we onze plicht hebben

gedaan. Dit is het gebied waar veel migranten in hachelijke bootjes proberen over te steken naar Europa. Zuidelijke eilandjes als Lampedusa krijgen momenteel de volle laag. Een paar weken terug kwamen er maar liefst vijfhonderd op één dag in Lampedusa aan. Velen brengen het er niet levend vanaf.

DE TWEEDE KEER

Een week later liggen we zelf in Lampedusa, ongeveer negentig mijl zuidoostelijk van Pantelleria. ‘s Ochtends, een dag vóór ons vertrek naar Malta, zien we een verbijsterend tafereel in de haven. Een grijze patrouilleboot van de Guardia di Finanza brengt tegenover ons een kleine honderd migranten aan wal. Ergens op zee opgepikt van een wrak bootje. Op het voordek staat een groep van ongeveer honderd mannen samengedrongen. Het meest bizarre beeld is dat van de passerende toeristenboten met grotendeels ontklede mensen, die er vlak langs varen. Sommige vrouwen zwaaien naar de Afrikanen. Wat moeten die een vreemde indruk van dit Europa krijgen, het Land van Beloften. Halfnaakte vrouwen die staan te wuiven!

Dan begint de ontscheping. De groep wijkt uiteen, tussen hen in ligt een dode. Die is onderweg bezweken. Het lichaam wordt door de carabinieri — iedereen draagt handschoenen — in een lijkenzak geritst en van boord gedragen. Verderop staat een ambulance gereed. Dan volgen twee kinderen, gedragen door vrouwelijke agenten. Dan tien vrouwen, allen dik gekleed. Daarna de mannen. Het gaat allemaal heel gemoedelijk. De agenten geven schouderklopjes aan de Afrikanen. Die bedanken de bemanning van de patrouilleboot met een handdruk. Dan lopen ze naar een bus, die verderop gereed staat. Een lange rij mannen; ze kijken nieuwsgierig en tamelijk fit

1 Het lijkt allemaal heel rustig in Lampedusa.

2 Dan zien we dat een patrouilleboot van de Guardia di Finanza een kleine honderd migranten aan wal brengt.

Wat betekent een lege boot op een grote oceaan?

rond. Zal het lot hen goed gezind zijn? Voor zover ik weet worden ze naar een opvangkamp gebracht en daarna naar grotere kampen op het vasteland. Italië is nogal lankmoedig; het is gemakkelijk voor de vluchtelingen om uit die kampen te ontsnappen en een illegaal bestaan te beginnen. Ik geloof niet dat de Italianen er veel terugsturen. De Spanjaarden doen dat wel. Dat zal de reden zijn dat de migrantenstroom zich vooral naar hier heeft verlegd. ‘s Middags is het te heet om iets te doen. In de koelte van de avond komen we bij. Boven ons staat een halve maan helder te schijnen. Door de kijker kijken we naar het reliëf van de kraters langs de schaduwwand. Vlak boven de maan staat een heldere ster. Jupiter? Morgen vroeg op – om half vier – voor de honderd mijl naar Malta. Met een verre gedachte aan de mogelijkheid om morgen zelf een migrantenboot tegen te komen, slapen we in.

DE DERDE KEER

Om half vier gaat de wekker. Ik ben al een half uur wakker, een vast patroon als we vroeg moeten vertrekken. De maan is onder en afgezien van de lampen in de haven en de immense sterrenhemel is het aardedonker. We maken los, halen het anker op en varen uit om vier uur. We hijsen het grootzeil. De wind is west-noordwest drie Beaufort, we varen hem deels dood, zodat de genua n t niet blijft staan. Tussen een aantal vissersschepen en het donkere eiland door varen we naar het oosten. De wind is warm. Als we de Punta Sottile passeren, leg ik de boot op een koers van 79 graden, rechtstreeks naar de zuidpunt van Malta. Er komt iets meer wind om de hoek van Lampedusa, de genua kan worden uitge-rold. Ik had verwacht de vuurtoren van Linosa te kunnen zien, een ander klein eiland van de Pelagische archipel, twintig mijl noordelijker. Maar die zien we niet.

Het scheepje ploegt in de donkere nacht voort, het ene uur verstrijkt na het andere. Ik staar in de donker-te voor het schip en als altijd komen er allemaal ‘what, if’-verhalen in me op. Ik geloof dat iedere zeiler dat heeft. Stel dat je op een oliedrum vaart, die half onder water drijft. De Navtex had er een uur geleden een waarschu-wing over, gelukkig niet hier in de buurt. Of dat je een onverlichte boot vol Afrikaanse migranten ramt. Het kan hier zomaar gebeuren. Of dat je in de nacht in de stin-kende blubbermassa van een dode walvis vaart. Ik heb daar wel eens een verslag over gelezen, van een jacht dat ‘s nachts in zo’n drijvend kadaver vast kwam te zitten. Hakkend met bijlen en messen probeerde de bemanning de boot los te maken voordat het kadaver naar de bodem

zou zinken en hen mee zou sleuren. Overal hoorden ze het borrelen en knallen van ontbindingsgassen, om van de gruwelijke stank nog maar niet te spreken. Al die ge-dachten op een scheepje dat zich voortspoedt door de nacht... Zo komen zeemansverhalen tot stand.

PUUR GOUD

Om half zes is de wind noordwest vier Beaufort. We zeilen lekker, met de motor bij af en toe ruim zeven knoop. Ik zie tal van sterrenbeelden, maar ik ken alleen de Grote en de Kleine Beer en Orion. Het rijtje sterren van zijn riem staat duidelijk aan de zuidelijke hemel. Een vallende ster schiet als een scherf plotseling licht naar de horizon. In het oos-ten wordt de hemel vaal licht, de ochtend. Langzaam ver-bleken de sterren. Om ze-ven uur komt de zon op, een schijf van puur goud. He-laas zakt de wind terug naar noord twee Beaufort, we draaien de genua in.

Rond negen uur – op onge-veer 35 mijl van Lampedusa – zitten we in de kuip wat te bakkeleien over de vraag of onze kanarie, Lord By-ron, Malta wel binnen mag. De tekst in de pilot van Rod Heikell is nogal onverbidde-lijk: ‘There is a total ban on the introduction of dogs, cats and all pets onto the island’ (pagina 425). We verwij-ten elkaar dat we het van tevoren niet goed hebben uitge-zocht, straks mogen we Malta niet eens binnen en gaat de voorgenomen overwintering niet door. We zijn allebei struisvogels geweest, kop in het zand, nu is het te laat.

EEN LUGUBER GEZICHT

Dan ziet Ans in de verte een schip. Het lijkt qua vorm op een vissersschip. Het draait in onze richting. Ze geeft me de kijker en dan schrik ik me een ongeluk. Het is hele-maal geen visser! Tegen het licht van de zon in zie ik een wrakke, donkere boot op ons afkomen, afgeladen met donkere mensen. Het is een luguber en dreigend gezicht. Een boot met migranten! Nu horen we ze ook schreeu-wen. Een groep staat op het dak te springen en naar ons te zwaaien met lappen. Ik maak een ontwijkende ma-noeuvre, maar ze proberen me te volgen. Tegelijkertijd nadert er uit het oosten n g een boot, een kleinere. N g een migrantenschip, denk ik met schrik, tot we zien dat het dit keer wel een vissersbootje is. Het voert de Maltese vlag. Er zijn zes mannen aan boord. Intussen roep ik op VHF 16 de kustwacht op en krijg antwoord van de kust-wacht van Malta. ‘What is your position?’ vragen ze. Als ik die geef, is het antwoord dat ik de kustwacht van Lam-pedusa moet roepen, dat is dichterbij. Die reageert met-een. Ik zet de situatie uiteen en krijg een werkkanaal door voor de verdere communicatie. Ze vragen nogmaals de positie, om hoeveel mensen het gaat, of het schip vaart of dobbert, en wie wij zijn. Of ik stand-by wil blijven tot nader order. De drie boten draaien wat om elkaar

1

2

heen. We bewaren een gepaste afstand. Het is aangrijpend om te zien hoevéél mensen er op die boot zitten; het zijn er naar schatting bijna honderd.

ACQUA, ACQUA!

Ze schreeuwen voortdurend naar ons, wenken en wuiven en houden lege, plastic waterflessen omgekeerd omhoog. “Acqua, acqua!”, verstaan we. We zien ook dat ze aan het hozen zijn. Om de paar minuten legen ze een grote blauwe container boven zee, kennelijk scheppen ze die onderdeks steeds vol. Degenen die aan de zijanten zitten of staan, drenken voortdurend lappen in zee en geven die door aan anderen op het dek of op het dak. De mensen wringen ze voor koelte boven hun hoofden en lichamen uit. Er zijn ook een paar vrouwen en kinderen bij. Een wanhopige situatie. We overleggen met de vissers. Ik vertel dat ik contact heb met de kustwacht van Lampedusa; de vissers hebben tot mijn verbazing zelf geen VHF aan boord. Die is stuk. Ze komen van Gozo en zijn al twee dagen op zee, overigens zonder ook maar één vis te vangen. We spreken af dat ze, omdat ze met meer mannen zijn, zullen proberen een aantal flessen water over te gooien. Dan zien we een akelige uitbeelding van het spreekwoord dat de mens een wolf is: er ontstaat meteen een heftig gevecht om het water. Eén man maait met een knuppel en slaat woest in op een ander die een fles heeft bemachtigd. Binnen een halve minuut vliegen de nog volle flessen overboord. Beter niemand water dan sommigen wel en anderen niet, kennelijk. Er is duidelijk geen leiding, de mensen zijn wanhopig. De visser keert bij ons terug. Het is geen doen om hen water te geven. Hij heeft wel met ze gesproken. Blijkbaar drijven ze nu voor de vierde dag op zee en hebben ze nauwelijks brandstof. Wij zijn de eerste schepen die ze tegenkomen. Ik geef alle informatie via de VHF aan de kustwacht door en vraag om spoedige actie. De operator toont veel begrip, maar vraagt me verder af te wachten. Zo verstrijken er twee uren. De schepen dobberen op de kalme zee, van het migrantenschip komt gejammer en geweeklaag. Dit is hun vierde dag onder de mokerende zon, zonder enige schaduw. Af en toe proberen ze ongemerkt dichterbij te komen. Een paar springen in het water, niet om naar ons toe te zwemmen, maar voor de paar waterflessen die bij de boot ronddrijven. Ze worden door hun maten weer omhoog gehesen.

SNELLE KUSTWACHTBOOT

Ik roep nogmaals de kustwacht op. Over dertig minuten kan een patrouilleboot bij ons zijn, is het antwoord. Opgelucht informeren we de Maltezers. We turen naar het westen, maar na een uur is er nog niets te zien. Op zeker moment zien we dat de vluchtelingen de motor weer heb-

ben aangezet en op volle kracht naar ons toe varen. Maar ze kunnen geen snelheid maken met hun overvolle schip; we wijken gemakkelijk uit. Nogmaals roep ik de kustwacht, het is al twaalf uur, maar ik heb nog niets gezegd of de operator meldt dat over enkele ogenblikken een vliegtuig over zal komen en dat niet lang daarna een snelle kustwachtboot zal arriveren. Vlak daarop horen en zien we het vliegtuig. Het scheert een paar keer laag over ons heen om de situatie op te nemen. De migranten kijken, wuiven en schreeuwen. In het westen zien we tegelijkertijd een snelle, witte boot aan de horizon verschijnen. Zo snel, dat hij in een spoor van schuim binnen tien minuten bij ons is: de Guardia Costiera. De mensen op het migrantenschip zijn stil. Het is een emotioneel mo-

ment. Wij voelen ons eindeloos opgelucht. Want wat had er niet allemaal mis kunnen gaan? Als ze massaal in het water waren gesprongen, als hun schip was gezonken, als ze ons hadden weten te enteren, je weet het niet. De kustwachtboot nadert voorzichtig. We zien mannen en vrouwen in het gangboord staan, in witte pakken, met handschoenen aan en mondkapjes voor. Een fotjournalist schiet plaatjes vanaf de brug, ook van ons.

Morgen staan we in Lampedusa in de krant.

EMOTIONEEL

We hebben genoeg gezien. We draaien en hernemen onze koers naar Malta. Het is opnieuw een emotioneel moment als we zien hoe tientallen vluchtelingen naar ons zwaaïen om te danken voor onze hulp. Die eigenlijk niet veel voorstelde. We volgden de gedragslijn die we eerder hadden bepaald, naar aanleiding van een artikel in het blad *Zeilen* van mei 2008: de kustwacht roepen, erbij blijven, niemand bij je aan boord laten, zo mogelijk water geven. Maar het had veel slechter kunnen aflopen. Ik roep de operator van Lampedusa Coastguard nog een keer op VHF 16, om me af te melden. “Wilt u dit kanaal svp vrijhouden?!” roept een Hollandse stem opeens tot mijn stomme verbazing. Een Nederlands jacht in de buurt? De kustwacht komt in. Op het werkkanaal bedankt hij ons uitvoerig voor de samenwerking: “Your action has saved lifes, sir.”

De wind is inmiddels zuidoost 2-3 Beaufort. We motorzeilen aan de wind. De gennua blijft goed staan en helpt flink op deze koers. Uren gebeurt er niks. We zeggen weinig, bezig met de eigen gedachten over het voorgevallene. De beelden staan in onze geheugens gegrift. Zoveel wanhoop, mensen die hun leven wagen om het beter te krijgen. ⚠

- 1 We zijn opgelucht als de Guardia Costiera eindelijk bij de migrantenboot is.
- 2 De beelden staan in ons geheugen gegrift.

Hier liggen we vredelievend voor anker en genieten van de omgeving.

